

Filantropia i salut pública en el projecte centenari de Fontilles (1909-2009)

Efemèrides com la que representen els cent anys que acaba de complir la leproseria de Fontilles (Vall de Laguar, Marina Alta), solen suscitar l'organització de tot un conjunt d'actes i d'iniciatives, que més enllà de valoracions hagiogràfiques, ajuden a entendre com s'han aconseguit trajectòries tan dilatades i la vitalitat que continuen mostrant projectes com el de Fontilles. A casa nostra, la lepra va deixar de ser un problema des de fa molt de temps. En els darrers anys la leproseria ha vist com s'anava reduint el nombre de leprosos, al mateix temps que des de l'Associació Fontilles s'han anat dissenyant i executant projectes de cooperació sanitària internacional que busquen continuar amb la lluita contra la lepra i altres malalties associades a la pobresa.

El CEIC Alfons el Vell s'ha volgut sumar a la celebració del centenari, amb l'organització d'una exposició fotogràfica on es mostren els pressupostos filantròpics, assistencials i científics que guiaren els inicis del projecte en les dècades de 1910 i 1920. L'exposició, que s'inaugura el dissabte 28 de novembre a la Sala Coll Alas que l'Ajuntament de Gandia te instal·lada a la plaça de l'Escola Pia, mostra un conjunt de més de cinquanta imatges que provenen majoritàriament del fons fotogràfic Tivoli d'Alcoi. Moltes d'elles van ser efectuades pels fotògrafs Isidro Laporta i Josep Tomás i permeten una aproximació a la transformació que van mostrar les infraestructures i l'espai físic que configuraven el Fontilles de la primera etapa, les característiques dels malalts i la varietat de lepra que patien, el tipus d'assistència que rebien, o les normes que marcaven la vida quotidiana dels leprosos i leproses recollits a la colònia sanatori que va rebre el nom de Sant Francesc de Borja. En l'exposició també es posa de manifest la dimensió epidemiològica que mostrava la pandèmia de lepra i l'aparell propagandístic que va permetre difondre el projecte i recaptar les almoines i donatius necessaris per a fer realitat la leproseria.

Fontilles va sorgir com una resposta filantròpica al problema de salut pública que representava la reaparició contemporània de la lepra i la gravetat i l'extensió amb que va colpejar a terres valencianes, i en particular a les comarques centrals. Els principals impulsors del projecte van ser dues destacades figures del catolicisme social a les comarques de la Safor i la Marina Alta, el jesuïta Carlos Ferrís i l'advocat i polític Joaquín Ballester. La ideologia dels fundadors va condicionar un model de sanatori on l'assistència espiritual i material apareixen entremesclades en el context d'una problemàtica relació entre ciència i caritat. De vegades, sobretot en la primer etapa, el suport moral adquiria més rellevància que l'atenció mèdica.

Va ser el 1917, coincidint amb el començament del procés de modernització que acabarien assolint l'administració sanitària i la salut pública espanyola en els anys de la Segona República, quan Fontilles va rebre les primeres subvencions estatals i quan es va poder millorar la assistència sanitària amb la contractació de personal qualificat i la incorporació de recursos diagnòstics i terapèutics més adients. Amb el pas del temps, a més de centre de referència per als leprosos i leproses de les tres províncies valencianes i de Catalunya, la colònia sanatori Sant Francesc Borja s'acabaria convertint en la institució més important en la lluita antileprosa de l'estat espanyol i referent obligat per als lepròlegs d'altres indrets. El 1927 es decidia instal·lar en el sanatori valencià un institut de leprologia finançat amb diners públics.

El fet que una determinada societat necessite de les iniciatives filantròpiques per a poder resoldre problemes de salut pública, no fa més que mostrar les seues mancances i, en particular, l'absència d'un estat del benestar capaç de garantir el dret a la salut de tota la població. En les primeres dècades del segle xx, l'articulació del projecte Fontilles al voltant de l'abandó que patien molts leprosos, reflectia, en certa manera, l'endarreriment sanitari, polític econòmic i social que mostrava la societat espanyola. El mateix endarreriment que malauradament encara pateixen societats que en el segle XXI continuen necessitant d'iniciatives filantròpiques com les que genera l'Associació Fontilles en els seus projectes de cooperació sanitària internacional.

Josep Bernabeu-Mestre i Teresa Ballester Artigues, comissaris de l'exposició "La leproseria Sant Francesc de Borja de Fontilles. Els inicis d'un projecte centenari".